

vere possum : nihil opus est : occurrere ipsa solet supplicibus & calamitosis, nullius oratione evocata. Proponere tibi duos reges ⁴¹ : & id animo contemplare, quod oculis non potes. Dabis profecto misericordiam, quod iracundiam negavisti. Multa sunt tuarum clementiarum monumenta : sed maxime eorum incolumitates, quibus salutem dedisti. Quae si in privatis gloriosissima sunt, multo magis commemorabuntur in regibus. Semper regum nomen in hac civitate sanctum fuit : sociorum vero regum & amicorum, sanctissimum.

XV. Quod nomen hi reges ne amitterent, te victore, timuerunt : retentum vero, & a te confirmatum, posteris etiam suis tradituros esse confido. Corpora vero sua pro salute regum suorum hi legati tibi regii tradunt, Hieras, & Blesamius, & Antigonus, tibi, nobisque omnibus jam diu noti, eademque fide & virtute praeditus Dorylaus, qui nuper cum Hiera legatus est ad te missus; tum regum amicissimi, tum tibi etiam, ut spero, probati. Exquire de Blesamio, num quid ad regem contra dignitatem tuam scripserit. Hieras quidem causam omnem suscipit, & criminibus illis pro rege se supponit reum : memoriam tuam implorat, qua vales plurimum : negat unquam se a te in Dejotari tetrarchia pedem discesse : in primis finibus tibi se praesto fuisse dicit, usque ad ultimos profectum : cum e balneo exisses, tecum se fuisse, cum illa munera inspexisses conatus, cum in cubiculo recubivisses; eandemque assiduitatem tibi se praebuisse postridie. Quamobrem, si quid eorum, quae objecta sunt, cogitatum sit, non recusat, quin id facinus suum iudices. Quocirca, C. Caesar, velim existimes, hodierno die sententiam tuam, aut cum summo dedecore miserissimam pestem importaturam esse regibus, aut incolumem famam cum salute : quorum alterum optare, illorum ⁴² crudelitatis est; alterum conservare, clementiae tuae.

⁴¹ Dnos reges] Dejotaros, patrem & filium. Videtur solus pater accusatus fuisse. Filium tamen appellat, ut magis duorum quam unius misericordiam moveatur; vel quia Caesari filius erat acceptior, ideo causam utriusque conjunxit. *Abramius.*

⁴² Illorum] Adversariorum. Videtur certe quidem hac oratione nihil Dejotaro imptavisse. Philip. II. 37. *Quis enim cuiquam inimicior quam Dejotaro Caesar? &c. Patri eius.*

I N
M. A N T O N I U M.
P H I L I P P I C A I.
A R G U M E N T U M.

In profecto idibus Mart. C. Caesare, M. Antonius collega eius in consulari, sibi metuens, non solum eo die latuit, verum etiam tenuit aliquandiu consilia sua, simulatione ad tempus accommodata. Postridie idus actum est cum eo de communi concordia per consulares viros. Post diem tertium, qui fuit XVI. Kal. Apr. in eadem Telluris convocato senatu, Cicero, quantum in ipso fuit, jecit fundamenta pacis, discordiarumque memoriam omnem, veterem Atheniensium exemplo, oblivione sempiterna delendam censuit. Quo die praecclare de rep. locutus Antonius, consequentibus etiam diebus non dubia suae voluntatis argumenta dare visus est. Misso parvulo filio, pacis obside, in Capitolium, C. Cassium ipse, M. Brutum Lepidus, pontifex max. alii alios ex tyrannoclonis, qui post Caesaris necem, populi & Antonii maxime consulis metu, in Capitolium se contulerant, cena addibuerunt. Sed fidam personam sustinere diu nemo potest. Cum Caesarem, quantum in libertate civitate singulari potestate usum, funere tamen efferveri placuisset : qui fons malorum omnium fuit : (sic enim tyrannum non fuisse iudicabatur : nam tyrannorum corpora projiciuntur inburnata) laudavit eum de more Antonius in foro : commemoratisque rebus ab eo gestis, maximisque erga remp. meritis, explicata demum cruenta veste, in qua casus fuerat, multis pugionum ictibus perfossa, convertit orationem ad miserationem commovendam, populumque jam dolore incensum in eam iracundiam furoremque impulit, ut statim a funere ad domum Bruti & Cassii cum facibus accurreret : unde egre repulsus est. Brutus & Cassius, virato praesenti periculo, concitata multitudinis vim timentes, Antonique

perfidiam jam satis experti, Antonium, & Lanuvium aufugerunt, eo consilio, ut inde in provincias a senatu decretas proficiscerentur. Decreverat autem senatus, postridie quam e Capitolio Caesaris interfectores descenderunt, Bruto Cretam, Cassio Africanam, Trebonio Asiam, Cimbro Bithyniam; D. Bruto Galliam citeriorem, datam a Cesare antea, confirmavit. Idem tamen, quasi ad sanitatem revocatus, reliquis diebus in Capitolio praefata S. C. fecit: primum illud e Ser. Sulpicii sententia, ne qua post idus Mart. immunitatis tabula, neve cuius beneficii figeretur: deinde, ut dictaturae nomen in perpetuum e rep. tolleretur. Lux quaedam oblata videbatur: erecti erant spe libertatis & otii honorum animi: constituta resp. putabatur. Sed cito ille simulationem sustulit, sui-que similis visus est. Habito enim Kalendis Jun. senatu, non eum, quem antea, de rep. sensum, nec superiorum dierum actis consentientem voluntatem ostendit. Nihil deinde ad senatum referebat: per populum, id est per infimam corruptamque plebem, contempta amplissimi ordinis auctoritate, agebat omnia: contra S. C. quod ipse fieri voluerat, tabulas figebat, civitatem immunitatesque dabat, exules reducebat; eaque se facere omnia dicebat ex legibus Caesaris, aut ex ejus commentariis. Tum Cicero, desperata profus, Antonio consule, libertate, urbem reliquit, in Graeciam irurus, ea mente, ut Kalendis Jan. quo die Pansa & Hirtius consultatum iniuri erant, adesset. Nec tamen iter illud absolvit. Nam Leucopetra adversa tempestate detentus, ab iis, qui ab urbe venerant, & concionem accepit Antonii, quam valde probavit; & ea cognovit, unde revertendi consilium cepit. Post reversionem, de via languens, in senatum, qui Kalendis Sept. ut Phil. v. legitur, in aede Concordiae habebatur, non venit. Quo graviter commotus Antonius, fabros se missurum, & domum ejus disturbaturum, audiente senatu, dixit. Postridie, id est, IV. Nonas Sept. in senatum venit, absente Antonio: & hac oratione prima exposuit consilium profectiois & reversionis suae: deinde questus est graviter de Antonii besterna injuria: tum leges illius reprehendit: postremo utrumque consulem, absentem Antonium, praesentem Dolabellam, quem sibi, profecturus ad bellum Particum, Caesar suffecerat, hortatur, ut veram, solidamque gloriam sequantur:

tur: diligi a suis civibus malint, quam merui; rempublicam omniratione complectantur. MANUT.

I.

Ntequam de republica, Patres conscripti, dicam ea, quae dicenda hoc tempore arbitror, exponam vobis breviter consilium & profectiois, & reversionis meae. Ego, cum sperarem aliquando ad vestrum consilium, auctoritatemque rempublicam esse revocatam, manendum mihi stuebam, quasi in vigilia quadam consulari, ac senatoria. Nec vero usquam discedebam; nec a republica dejiciebam oculos, ex eo die, quo in aedem Telluris convocati sumus. In quo templo, quantum in me fuit, jeci fundamenta pacis: Atheniensiumque renovavi vetus exemplum: Graecum etiam verbum¹ usurpavi, quo tum in sedandis discordiis erat usa civitas illa: atque omnem memoriam discordiarum oblivione sempiterna delendam censui.

Præclara tum oratio M. Antonii: egregia etiam voluntas: pax denique per eum, & per liberos ejus² cum praestantissimis civibus confirmata est. Atque his principiis reliqua consentiebant. Ad deliberationes eas, quas habebat domi de republica, principes civitatis adhibebat: ad hunc ordinem res optimas deferebat: summa cum dignitate & constantia ad ea, quae quaesita erant, respondebat: nihil tum, nisi quod erat notum omnibus, in C. Caesaris commentariis reperiebatur.

Num qui exules restituti? unum agebat³, praeterea neminem. Num immunitates datae? nullae, respondebat. Assentiri etiam nos Serv. Sulpicio⁴, clarissimo viro, voluit, ne qua tabula post idus Martias ullius decreti Caesaris, aut beneficii figere-

¹ Graecum etiam verbum] Quidam hoc loco inferunt Graecam vocem *ἀνελευθρία*. Ego summa fide optimi ac veterissimi libri scripturam expressi: quid autem de hoc loco sentirem, indicavi jam pridem, cap. 13, libri 11. Variarum lectionum. *Mareus*.

² Per liberos ejus] Imo per unum filium, ut omnes historici tradiderunt: sed liberos numero multitudinis pro unico filio, aut etiam filia Latini scriptores libenter usurpant,

ut alias ex Gellio & Juis consultis notavimus. *Abramut*.

³ Unum agebat] Videtur intelligere Sextum Clodium, de quo ipse Antonius epistola quadam ad Ciceronem, quae habetur lib. 14. ad Atticum: *A Cesare petii ut Ser. Clodium restitueret, impetravi, &c. Idem*.

⁴ Servio Sulpicio] De hoc S. C. item de dictatura sublata, dicitur 2. Philipp. *Idem*.

figeretur. Multa prætereo, eaque præclara. Ad singulare enim M. Antonii factum festinat oratio. Dictaturam, quæ vim jam regie potestatis obsederat, funditus ex republica sustulit. De qua ne sententias quidem diximus. Scriptum senatus-consultum, quod fieri vellet, attulit. Quo recitato, auctoritatem ejus summo studio secuti sumus, eique amplissimis verbis per senatus-consultum gratias egimus.

II. Lux quædam videbatur oblata, non modo regno, quod pertuleramus, sed etiam regni timore sublato: magnumque pignus ab eo reipublica datum, se liberam civitatem esse vellet, cum dictatoris nomen, quod sæpe iustum fuisset, propter perpetuam dictaturæ recentem memoriam funditus ex republica sustulisset. Liberatus cædis⁵ periculo paucis post diebus senatus: uncus impactus est⁶ fugitivo illi⁷, qui in C. Marii nomen invaferat. Atque hæc omnia communiter cum collega. Alia porro propria Dolabellæ: quæ, nisi collega abfuisset, credo eis fuisse futura communia. Nam, cum serperet in urbe infinitum malum, idque maneret in dies latius: iidemque⁸ bustum in foro facerent⁹, qui illam insēpultam sepulturam effecerant¹⁰: & quotidie magis magisque perditū homines, cum sui similibus servis, tectis ac templis urbis minarentur: talis animadversio fuit Dolabellæ, cum in audaces sceleratosque servos, tum in impuros & nefarios liberos; talisque eversio illius execratæ columnæ¹¹, ut mirum mihi videatur, tam valde reliquum tempus ab illo uno die dissenfisse.

Ecce enim Kalendis Junii, quibus ut adessemus, edixerat; muta-

⁵ Cædis] Quæ impendebat ab homine audacissimo, infame plebis duce, qui se C. Marii, septies consulis, filium simulabat. *Manutius.*

⁶ Uncus impactus est] Uncus tractus in Germanias scaldas, & in Tiberim dejectus est. *Man.*

⁷ Fugitivo illi] Humillimæ enim fortis cum esset, in Mariam gentem, atque adeo in ipsius C. Marii nomen invaferat. Verum autem ejus nomen, dissentientibus Valerio, Appiano, Epitome, certum non est. *Idem.*

⁸ Iidemque] Et scelerati homines de plebe infima, & servi. *Idem.*

⁹ Bustum in foro facerent] Caesari, ubi

crematus erat, in foro constituerent. *Idem.* Vide Sueton.

¹⁰ Insēpultam sepulturam effecerant] Cre-moverant enim Caesaris corpus in foro, ut ait Suetonius, acris virgulis, sublellis, ac tribunalibus: cum in campo Martio rogos exstructus esset. *Insēpultam sepulturam* vocat vel quia servata cremandi, & sepeliendi consuetudo non est: vel quia, ut infra dicitur, *sepulcrum Caesaris nusquam exstaret.* *Idem.*

¹¹ Execrataque columnæ] Suetonius, Plebs solidam columnam, prope viginti pedum lapidis Numidici, in foro statuit, scriptisque Parenti patrie. *Manut.*

mutata omnia: nihil per senatum, multa & magna per populum, & absente populo, & invito. Consules designati se audere negabant in senatum venire: patriæ liberatores¹² urbe carebant ea, cujus a cervicibus jugum servile dejecerant: quos tamen ipsi consules & in concionibus, & in omni sermone laudabant. Veterani qui appellabantur¹³, quibus hic ordo diligentissime caverat, non ad conservationem earum rerum, quas habebant, sed ad spem novarum prædarum incitabantur. Quæ cum audire mallet, quam videre, haberemque jus legationis liberum, ea mente discessi, ut adestem Kalendis Januariis, quod initium senatus cogendi fore videbatur.

III. Exposui, Patres conscripti, professionis consilium: nunc reverſionis, quæ plus admirationis habet, breviter exponam. Cum Brundisium, iterque illud, quod tritum in Græciam est, non sine causa vitavissim¹⁴, Kalendis Sextilibus veni Syracusas, quod ab urbe ea transmissio in Græciam laudabatur. Quæ tamen urbs mihi conjunctissima, plus una me nocte cupiens retinere, non potuit. Veritus sum, ne meus repentinus ad meos necessarios adventus suspicionis aliquid afferret, si essem commoratus. Cum autem me ex Sicilia ad Leucopetram, quod est promontorium agri Rhegini, venti detulissent¹⁵; ab eo loco conscendi, ut transmitterem: nec ita multum proventus, rejectus austro sum in eum ipsum locum, unde conscenderam.

Cumque intempesta nox esset, mansissimque in villa P. Valerii, comitis & familiaris mei, postridieque apud eundem, ventum expectans, manerem: municipes Rhegini complures ad me venerunt; ex his quidam Roma recentes: a quibus primum accipio M. Antonii concionem: quæ ita mihi placuit,

¹² Liberatores] Brutus, & Cassius. De historicis & epistolis ad Atticum, & verbis sequentibus. *Græcior.*

¹³ Veterani qui appellabantur] Caesariani milites, quibus post emerita stipendia caverat Senatus, ut in agros sibi assignatos emolumenta, sive commoda militiae percepturi primo quoque tempore mitterentur. *Abiam.*

¹⁴ Non sine causa vitavissim] Vitavit metu quatuor legionum Antonii, quæ erant Brundisii. Epist. 2. & 4. lib. xvii. ad Atticum. *Manut.*

¹⁵ Venti detulissent] Vide epist. 25. lib. xii. ad Cornificium, & epist. 4. lib. xvii. ad Atticum. *Idem.*

cuit, ut, ea lecta, de reversione primum cœperim cogitare. Nec ita multo post edictum Bruti affertur, & Cassii. Quod quidem mihi, fortasse quod eos etiam plus reipublicæ, quam familiaritatis gratia, diligo, plenum æquitatis videbatur. Addebant præterea (sit enim plerumque, ut ii, qui boni quid volunt afferre, affingant aliquid, quo faciant id, quod nuntiant, lætus) rem conventuram¹⁶: Kalendis Sextilibus fenatum frequentem fore: Antonium, repudiatis malis suaforibus, remissis Galliis provinciis¹⁷, ad auctoritatem senatus esse rediturum.

IV. Tum vero tanta sum cupiditate incensus ad reditum, ut mihi nulli neque remi, neque venti satisfacere: non quo me ad tempus occursum putarem, sed ne tardius, quam cuperem, reipublicæ gratularer. Atque ego celeriter Veliam¹⁸ devectus, Brutum vidi¹⁹; quanto meo dolore, non dico. Turpe mihi ipsi videbatur, in eam urbem me audere reverti, ex qua Brutus cederet: & ibi velle tuto esse, ubi ille non posset. Neque vero illum similiter, atque ipse eram, commotum esse vidi. Erectus enim maximi ac pulcherrimi facti conscientia, nihil de suo casu, multa de nostro querebatur.

Ex quo primum cognovi, quæ Kalendis Sextilibus in senatu fuisset L. Pisonis oratio²⁰: qui quanquam parum erat (id enim ipsum a Bruto audieram) a quibus deberat, adjutus: tamen & Bruti testimonio (quo quid potest esse gravius?) & omnium prædicatione, quos postea vidi, magnam mihi videbatur gloriam consecutus. Hunc igitur ut sequerem, properavi, quem præsentem non sunt secuti: non ut profice-

¹⁶ Rem conventuram] Hæc tota res in eadem ad Attic. epist. explicatur.

¹⁷ Remissis provinciis Galliis] Auget oratorie. Nam unam Galliam citeriorem quam postea invasit, pro Macedonia a senatu jam decreta optabat Antonius. Idem.

¹⁸ Veliam] Vide lib. XVI. ad Atticum, epist. 17.

¹⁹ Brutum vidi] Cum incensus ob Cesaris necem veteranorum animis, Bruto & Cassio vite periculum immineret, Senatus, ut eos præsentem periculo subduceret, his duobus annonæ curam mandavit, & quod Prætores erant, decrevit ut legibus solverentur, si ab

urbe plus quam decem dies absuissent. Brutum Velie vidit Cicero magno suo cum dolore, quod vir unice amans rempublicam non auderet in urbe subsistere. Abram.

²⁰ Pisonis oratio] Quenam hæc fuerit Lucii Pisonis oratio habita Kalendis Sextilibus in Senatu, non satis constat: id constat unum, eam fuisse liberrimam. Vide infra: & Philipp. V. cap. 7. Ex quibus merito dubites de fide Appiani, qui, libro 3. de bellis civilibus, L. Pisonem Antonio patrocinantem, & Ciceroni repugnantem inducit. Abram.

rem aliquid, (neque enim sperabam id, neque præstare poteram) sed ut, si quid mihi humanitas accidisset, (multa autem impendere videbantur præter naturam, præterque factum²¹) hujus tamen dici vocem testem reipublicæ reliquerem meæ perpetuæ erga se voluntatis. Quoniam utriusque consilii²² causam, Patres conscripti, probatam vobis esse confido, prius quam de republica dicere incipio, pauca querar de hesternâ M. Antonii injuria, cui sum amicus: idque me nonnullo ejus officio²³ debere esse, præ me semper tuli.

V. Quid tandem erat causæ, cur in senatum hesternò die tam acerbe cogerer? solusne aberam? an non sæpe minus ferrentes fuisset? an ea res agebatur, ut etiam ægrotos defferri oporteret? Annibal, credo, erat ad portas, aut de Pyrrhi pace agebatur: ad quam causam etiam Appium illum, & cæcum, & senem delatum esse memoriæ proditum est. De supplicationibus²⁴ referebatur: quo in genere senatores deesse non solent. Coguntur enim non pignoribus²⁵, sed eorum, quorum de honore agitur, gratia: quod idem fit, cum de triumpho refertur. Ita sine cura consules sunt, ut pene liberum sit senatori non adesse. Qui cum mihi mos notus esset, cumque de via languerem, & mihi metum displicerem, misi, pro amicitia, qui hoc ei diceret. At ille, vobis audientibus, cum fabris se domum meam venturum esse dixit. Nimis iracunde hoc quidem, & valde intemperanter. Cujus enim maleficii ista poena est, ut dicere in hoc ordine aude-

Tom. VI.

Y y ret,

²¹ Præter naturam etiam, præterque factum] An utrumque idem valere voluerit, factum atque naturam, & duas res hæc vobis dicitur, an vero diversiter separaritque, ut alios casus natura ferre videatur, alios factum, considerandum equidem puto. Atque id maxime requirendum, qua ratione dixerit accidere multa humanitus posse, præter factum: quando sic ratio, & ordo, & inseparabilis quædam fati necessitas constituitur, ut omnia intra factum claudenda sint. Nisi illud sane Homeri secutus est.

Mi & hæc vobis dicitur vobis dicitur vobis dicitur. Ne præter factum accedas Platonis ad ades. Nihil autem dubium est, quin violentam & inopinatam mortem significaverit: quæ quidem potest recte videri accidere præter naturam. Sed cur id quoque genus mortis extra factum posuerit, neque operis hujus est explorare, neque temporis. A. Gellius, lib. XIII. cap. 1.

²² Utriusque consilii] Tam professionis, quam reversionis meæ. Abram.

²³ Nonnullo ejus officio] Quod eum Antonius, post pugnam Pharsalicam, nondum impetrata a Cesare venia, Brundisii commorantem, cum interimere jure posset, noluit. Phil. 2. Manutius.

²⁴ De supplicationibus] Cesari mortuo decernendis. Phil. 5. Idem.

²⁵ Non pignoribus] Quæ auferri solebant senatoribus, qui in senatum vocati non venissent. Infra: quid est ultra pignus, aut multam. Idem.

ram. Sed cur id quoque genus mortis extra factum posuerit, neque operis hujus est explorare, neque temporis. A. Gellius, lib. XIII. cap. 1.

²² Utriusque consilii] Tam professionis, quam reversionis meæ. Abram.

²³ Nonnullo ejus officio] Quod eum Antonius, post pugnam Pharsalicam, nondum impetrata a Cesare venia, Brundisii commorantem, cum interimere jure posset, noluit. Phil. 2. Manutius.

²⁴ De supplicationibus] Cesari mortuo decernendis. Phil. 5. Idem.

²⁵ Non pignoribus] Quæ auferri solebant senatoribus, qui in senatum vocati non venissent. Infra: quid est ultra pignus, aut multam. Idem.

ret, se publicis operis disturbaturum publice ex senatus sententia aedificatam domum? Quis autem unquam tanto damno senatorem coegit? aut quid est ultra pignus, aut multam? Qui si scisset, quam sententiam dicturus essem, remisisset aliquid profecto de severitate cogendi.

VI. An me censetis, Patres conscripti, quod vos inviti secuti estis, decreturum fuisse, ut parentalia²⁶ cum supplicationibus miscerentur? ut inexpiabiles religiones in rempublicam inducerentur? ut decernerentur supplicationes mortuo? Nihil dico, cui. Fuerit ille L. Brutus, qui & ipse regio dominatu rempublicam liberavit, & ad similem virtutem, & simile factum stirpem jam prope in quingentesimum annum propagavit: adduci tamen non possem, ut quemquam mortuorum conjungerem cum immortalium religione: ut, cujus sepulcrum nusquam²⁷ extet, ubi parentetur, ei publice supplicetur. Ego vero eam sententiam dixissem, Patres conscripti, ut me adversus populum Romanum, si qui accidisset gravior reipublicæ casus, si bellum, si morbus, si fames; facile possem defendere: quæ partim jam sunt, partim timeo ne impendant. Sed hoc ignoscant dii immortales velim, & populo Romano, qui id non probat, & huic ordini, qui decrevit invitus.

Quid? de reliquis reipublicæ malis licetne dicere? Mihi vero licet, & semper licebit dignitatem tueri, mortem contemnere. Potestas modo veniendi in hunc locum sit: dicendi periculum non recuso. Atque utinam, Patres conscripti, Kalendis Sextilibus adesse potuissem! non quo profici potuerit aliquid: sed ne unus modo consularis, quod tum accidit, dignus illo honore, dignus reipublica inveniretur. Qua quidem ex re magnum accipio dolorem, homines amplissimis populi Romani beneficiis usos, L. Pisonem, ducem optimæ sententiæ non secutos. Idcirco nos populus Romanus consulares fecit, ut in altissimo, amplissimoque gradu dignitatis locati rempublicam

²⁶ Parentalia] Quæ tulissim: ut vero supplicationes mortuo simul decernerentur, id vero nunquam tulissim. Idem.

²⁷ Nusquam] Nam re vera nullum Julii

Cæsaris extabat tum temporis sepulchrum. Crematus erat in foro, ibique columna ei dedicata, sed postea eversa a Dolabella. Grævius.

blicam pro nihilo haberemus? Non modo voce nemo L. Pisoni consularis, sed ne vultu quidem assensus est. Quænam (malum) est ista voluntaria servitus? Fuerit quædam necessaria. Nec ego hoc ab omnibus iis desidero, qui sententiam loco consulari dicunt. Alia causa est eorum, quorum silentio ignosco: alia eorum, quorum vocem requiro. Quos quidem doleo in suspicionem populi Romani venire, non modo metus, quod ipsum esset turpe, sed alium alia de causa deesse dignitati suæ.

VII. Quare primum maximas gratias, & habeo, & ago L. Pisoni, qui non, quid efficere posset in republica, cogitavit, sed quid ipse facere deberet: deinde a vobis, Patres conscripti, peto, ut, etiam si sequi minus audebitis orationem atque auctoritatem meam, benigne tamen me, ut fecistis adhuc, audiat.

Primum igitur acta Cæsaris servanda censeo: non quo probem: quis enim id quidem potest? sed quia rationem habendam maxime arbitror pacis & otii. Vellem adesset Antonius, modo sine advocatis²⁸. Sed, ut opinor, licet ei minus valere: quod mihi heri per illum non licebat. Doceret me, vel potius vos, P. C. quemadmodum ipse Cæsaris acta defenderet. An in commentariolis, & chirographis, & libellis se uno auctore prolatis; ac ne prolatis quidem, sed tantummodo dictis, acta Cæsaris firma erunt: quæ ille in æs incidit, in quo populi iusta, perpetuasque leges esse voluit, pro nihilo habebuntur?

Equidem sic existimo: nihil tam esse in actis Cæsaris, quam leges Cæsaris. An, si cui quid ille promissit, id erit fixum? quod idem* non facere potuit²⁹; ut multis multa promissa non fecit: quæ tamen multo plura illo mortuo reperta sunt, quam

Y y 2

quam

²⁸ Sine advocatis] Sine militibus; quibus, a quo primum die senatum habuit, que sane aliter est in optimo illo libro, post Cæsaris interitum, vel presidii sui causa, vel ut metum senatoribus iniiceret, coque facilius, quæ vellet, obtineret, curiam circumdare solitus est. Philipp. 2. Manus.

* Viti. Idem. Grat. facere non potuit.

²⁹ Quod idem non facere potuit] Antea

legebatur: Quod idem facere non potuit: neque sane aliter est in optimo illo libro, quam in pervulgatis. Si quis tamen sententiam accurate consideret, spero ei conjecturam nostram probatum iri. Jam quantum interit inter hæc duo, potuit non facere, & non potuit facere, qui per se non videt, legat Aristotelem in epistolas. Muretus.

quam vivo beneficia per omnes annos tributa & data. Sed ea non muto, non moveo: summo etiam studio præclara illius aëta defendo. Pecunia utinam ad Opis maneret³⁰! cruenta illa quidem, sed his temporibus, cum iis, quorum est, non redditur, necessaria. Quanquam ea quoque sit effusa, si ita in actis fuit. Equid est, quod tam proprie dici possit actum ejus, qui togatus in republica cum potestate imperioque versatus sit, quam lex? Quare aëta Gracchi: leges Semproniarum proferentur. Quare Syllæ: Corneliæ. Quid? Cn. Pompeji tertius consulatus, in quibus actis constitit? nempe in legibus. A Cæsare ipso si quereres, quidnam egisset in urbe & toga: leges multas responderet se, & præclaras tulisse. Chirographa vero aut mutaret, aut non daret, aut, si dedisset, non istas res in actis suis duceret. Sed ea ipsa concedo: quibusdam in rebus etiam conniveo: in maximis vero rebus, id est legibus, aëta Cæsaris dissolvi, ferendum non puto.

VIII. Quæ lex melior, utilior, optima etiam republica sæpius flagitata, quam ne prætoriarum provinciarum plus quam annum, neve plus quam biennium consulares obtinerentur? Hac lege sublata, videntur vobis aëta Cæsaris servari? Quid? ea lege, quæ promulgata est de tertia decuria³¹ iudicum, nonne omnes iudiciarum leges Cæsaris dissolvuntur? Et vos aëta Cæsaris defenditis, qui leges ejus evertitis? Nisi forte, quid memoria causa retulit in libellum, id numerabitur in actis, & quamvis iniquum & inutile sit, defendetur: quod ad populum centuriatis comitiis tulit; id in actis Cæsaris non habebitur.

At quæ est ista tertia decuria? Centurionum, inquit. Quid? isti ordini iudicatus³² lege Julia, etiam ante Pompeja, Aurelia, non patebat? Censui præferebatur, inquit. Non centurio-

³⁰ *Pecunia utinam ad Opis maneret*] In Opis aëta septies millies H-S, quæ sunt numero nostro ducenties decies centena scutorum millia, Cæsar deposuerat: eam omnem pecuniam Antonius abstulit partim sibi, ut æ alienum grande dissolveret: partim Dolabella, collegæ suo, ipsi quoque gravi aëta alieno obstricto: partim aliis, quos a tuer-

dæ reip. cura ad suas partes tradidit. *Idem.*
³¹ *De tertia decuria*] Lex Cæsaris, ut dux tantum decurie iudicarent, Senatorum, & Equitum, omittis Tribunis arariis: Antonius tertiam addiderat ex Centurionibus. *Fervet.*

³² *Iudicatus*] Munus iudicandi. Vide etiam ad Attic. XII. 19. *Ernest.*

turioni quidem solum, sed equiti etiam Romano. Iraque viri fortissimi, atque honestissimi, qui ordines duxerunt, res & iudicant, & iudicaverunt. Non quæro, inquit, istos. Quicunque ordinem duxit³³, iudicet. At si ferretis, quicunque equo meruisset³⁴, quod est laudatius, nemini probaretis. In iudice enim spectari & fortuna debet, & dignitas. Non quæro, inquit, ista: addo etiam iudices manipulares³⁵ ex legione Alaudarum³⁶. Aliter enim nostri negant posse se salvos esse³⁷. O contumeliosum honorem iis, quos ad iudicandum nec opinantes vocatis! hic enim est legis index³⁸, ut ii res in tertia decuria iudicent, qui libere iudicare non audeant. In quo quantus est error, dii immortales! eorum, qui istam legem excogitaverunt! Ut enim quisque sordidissimus videbitur, ita libentissime severitate iudicandi fordes suas eluet: laborabitque, ut honestis decuriis potius dignus videatur, quam in turpes³⁹ iure coniectus.

IX. Altera promulgata lex est, ut & de vi, & de maiestate damnati ad populum provocent, si velint. Hæc utrum tandem lex est, an legum omnium dissolutio? Quis enim est hodie, cuius inter sit istam legem manere? Nemo reus est istis legibus: nemo est, quem futurum putemus. Armis enim gesta

³³ *Quicunque ordinem duxit*] Etiam si legitimo censu careat. *Manus.*

³⁴ *Quicunque equo meruisset*] De equo publico & privato non actinet plura dicere, quod Iustus Lipsius libro primo de Militia Romana, dialogo 5. totam hanc difficultatem exhauserit. Tantum advertere hunc locum intelligendum videri de iis qui equo publico meruissent, neque enim videtur laudatus equo privato merere, quam ordines duocere. *Abram.*

³⁵ *Manipulares*] Subsignanos milites intelligit, qui erant in manipulis, ad distinctionem velutum qui proprios manipulos non habebant. Vide Lipsium lib. 2. de Militia Romana, dialogo 2. *Idem.*

³⁶ *Ex legione Alaudarum*] Huius legionis meminuit Cicero, ad Attic. lib. xvi. epist. 8. Plinius H. N. lib. xi. cap. 37. Parva avis galericia appellata quondam, postea Gallicæ vocabatur. *Huius legionis nomen dederat Alauda.* Narrat Suetonius in Julio, cap. 24. Ex Transalpinis conscriptam, vocabulo quoque Gallicæ

(Alauda enim appellabatur) disciplina cultaque Romano institutam & ornatam, postea utinoriam civitate donatam fuisse a Cæsare. Quod Alauda vocabulum sit Celticæ originis, confirmat Marcellus Empiricus, & Gregorius Turonensis auctoritate Isaacus Casaubonus, in eum Suetonii locum. Vossius in Etymol. v. Galericia, scribit impositum esse legioni ex disiderio nomen, quod Alauda avis instat, insignis esset galæarum crisis. *Anonymus.*

³⁷ *Aliter enim nostri negant posse se salvos esse*] Nisi iudices habeant manipulares. *Nofri:* amici, & familiares, omnium scelerum affines. Loquitur ex persona Antonii. *Manutius.*

³⁸ *Legis index*] Titulus, & quasi rubrica, sive inscriptio. *Abram.*

³⁹ *In turpes*] *Turpes*, legendum, & ex antiquo libro, & ex sensu: cum de una tantum, id est de tertia decuria loquatur, quæ sola erat turpis. *Faern.*

gesta nunquam profecto in iudicium vocabuntur. At res popularis ⁴⁰. Utinam quidem vellet is aliquid esse populare. Omnes enim jam cives de reipublicæ salute, una & mente, & voce consentiunt. Quæ est igitur ista cupiditas ejus legis ferendæ; quæ turpitudinem summam habeat, gratiam nullam? Quid enim turpius, quam qui majestatem populi Romani per vim minuerit, eum, damnatum iudicio, ad eam ipsam vim reverti, propter quam fit jure damnatus?

Sed quid plura de lege disputo? quasi vero id agatur, ut quisquam provocet. Id agitur, id fertur, ne quis omnino unquam istis legibus reus fiat. Quis enim aut accusator tam amens reperietur, qui, reo condemnato, objici se multitudi ni conductæ velit? aut judex, qui reum damnare audeat, ut ipse ad operas mercenarias statim protrahatur? Non igitur provocatio ista lege datur: sed duæ maxime salutares leges, quæstionesque tolluntur. Quid est aliud igitur adhortari adolescentem, ut turbulenti, ut seditiosi, ut perniciosi cives velint esse? Quam autem ad reipublicæ pestem furor tribunicius impelli non poterit, his duabus quæstionibus, de vi, & de majestate, sublatis?

Quid, quod obrogatur legibus Cæsaris, quæ jubent, ei, qui de vi, itemque ei, qui majestatis damnatus sit, aqua & igni interdici? quibus cum provocatio datur, nonne acta Cæsaris rescinduntur? Quæ quidem ego, Patres conscripti, qui illa nunquam probavi, ita conservanda concordia causa arbitratus sum, ut non modo, quas vivus Cæsar leges tulisset, infirmandas hoc tempore non putarem: sed ne illas quidem, quas post mortem Cæsaris prolatas esse & fixas videtis.

X. De exilio redusti a mortuo ⁴¹: civitas data non solum singulis, sed nationibus, & provinciis universis a mortuo: immunitatibus infinitis sublata vestigalia a mortuo. Ergo hæc uno, verum optimo, auctore domo prolata defendimus: eas leges,

⁴⁰ Popularis.] Quia provocatio, populi potestatem auget. Manut.

⁴¹ A mortuo.] Jocola, & eadem tamen acerba narratio. Mortuorum enim actio nulla est: æ Cæsar mortuus exules reduxit:

civitatem, immunitates dedit. Nam Antonius iis de rebus leges protulit, & in Capitolio fixit, ut Cæsaris leges. Phil. 2. 7. dem.

leges, quas ipse, nobis inspectantibus, recitavit, pronuntiavit, tulit, quibus latis gloriabatur, iisque legibus reipublicam contineri putabat, de provinciis, de judiciis, eas, inquam, Cæsaris leges, nos, qui defendimus acta Cæsaris, everendas putamus?

Ac de iis tamen legibus, quæ promulgatæ sunt, saltem queri possumus: de iis, quæ jam latæ dicuntur, ne illud quidem licuit. Illæ enim nulla promulgatione latæ sunt ante quam scriptæ. Quærent, quid sit, cur aut ego, aut quisquam vestrum, Patres conscripti, bonis tribunis plebis leges malas metuat. Paratos habemus, qui intercedant: paratos, qui reipublicam religione defendant: vacui metu esse debemus. Quas tu mihi ⁴²; inquit, intercessiones, quas religiones? Eas scilicet, quibus reipublicæ salus continetur. Negligimus ista, & nimis antiqua, & stulta ducimus. Forum sepietur: omnes clauduntur aditus: armati in prædiis multis locis collocabuntur.

Quid tum? Quod erit ita gestum, id lex erit; & in æs incidi ^a videbitis. Cedo illa legitima: *Consules populum jure rogaverunt*; hoc enim a majoribus accepimus jus rogandi; *populusque jure scivit*. Qui populus? isne, qui exclusus est ⁴³? quo jure? an eo, quod vi & armis omne sublatus est? Atque ego hæc dico de futuris: quod est ^b augurum, ante dicere ea, quæ vitari possunt: quæ si facta non erunt, refelleat oratio mea. Loquor de legibus promulgatis: de quibus est integrum vobis. Demonstro vitia: tollite. Denuntio vim, arma: removete.

XI. Irasci vos quidem mihi, Dolabella, pro republica dicenti, non oportebit. Quanquam te quidem id facturum non arbitror: novi enim facilitatem tuam. Collegam tuum ajunt in hac sua fortuna, quæ bona ipsi videtur: mihi, ne gravius quippiam dicam, avorum & avunculi sui consulatum si imitare-

⁴² Quas tu mihi.] Per dialogismum inducit Antonium iridentem eos, qui vel intercessionibus, vel obnuntiationibus Tribunorum plebis volebant malas leges impedire, Abram.

^a Viâ. Man. Lamb. jubebitis

⁴³ Isne qui exclusus est?] Isne populus eam legem scivit, & suffragio suo comprobavit, qui sepius & militum prædiis sic exclusus est, ut non poterit ad forum accedere? Idem.

^b Grut. amicosurum

taretur, fortunatior videretur: sed eum iracundum audio esse factum. Video autem, quam sit odiosum habere eundem iratum, & armatum, cum tanta præsertim gladiatorum sit impunitas. Sed proponam jus, ut opinor, æquum: quod M. Antonium non arbitror repudiaturum. Ego, si quid in vitam ejus, aut in mores contumeliose dixerō: quo minus mihi inimicissimum sit, non recusabo. Sin consuetudinem meam, quam in republica semper habui, tenuero, id est, si libere, quæ sentiam, de republica dixerō: primum deprecor, ne irascatur: deinde, si hoc non impetro, peto, ut sic irascatur, ut civi. Armis utatur, si ita necesse est, ut dicit, sui defendendi causa: iis, qui pro republica, quæ ipsis visa erunt, dixerint, ista arma ne noceant. Quid hac postulatione dici potest æquius?

Quod si, ut a quibusdam mihi ejus familiaribus dictum est, omnis eum, quæ habetur contra voluntatem ejus, oratio graviter offendit, etiam si nulla inest contumelia, feremus amici naturam. Sed iidem illi ita mecum⁴⁴: Non idem tibi adversario Cæsaris licebit, quod Pisoni focero. Et simul admonent quiddam, quod cavebimus: nec erit justior, Patres conscripti, in fenatum non veniendi morbi causa, quam mortis.

XII. Sed per deos immortales! te enim intuens, Dolabella, qui es mihi carissimus, non possum de utriusque vestrum errore reticere. Credo enim vos, homines nobiles, magna quædam spectantes, non pecuniam, ut quidam nimis creduli suspicantur, quæ semper ab amplissimo quoque, clarissimoque contempta est; non opes violentas, & populo Romano minime ferendam potentiam; sed caritatem civium, & gloriam concupisse. Ea autem est gloria, laus recte factorum, magno-

⁴⁴ Sed iidem illi ita mecum] Familiares Antonii ita mecum loquuntur: Non est quod tibi persuadeas, M. Tulli. te impune larurum, si libere animi tui sensus exprompseris, conquestusque fueris de republica ex eo, quod L. Piso Kalendis Sextilibus impune de Antonio conquestus est: non enim tibi (qui bello civili secutus es Pompejum contra Cæsarem) idem licebit quod Pisoni, qui Cæsaris focer fuit. Sic, inquam, mecum loquuntur Antonii familiares, simulque admonent ut caveam, ne si liberius locutus fuerō, mihi nex inferatur. Quod cavebimus, & si propter morbum licet abesse a Senatu, non minus ob mortis periculum domi me continebo, *Afr.*

gnorumque in rempublicam meritum: quæ cum optimi cuiusque, tum etiam multitudinis testimonio comprobatur. Dicerem, Dolabella, qui recte factorum fructus esset, nisi te paulisper esse expertum viderem. Quem potes recordari in vita illuxisse tibi diem lætiorem, quam cum, expiato foro⁴⁵, dissipato concursu impiorum, principibus sceleris pœna affectis, urbe incendio, & cædis metu liberata, te domum recepisti? Cujus ordinis, cujus generis, cujus denique fortunæ studia tum laudi, & gratulationi tuæ se non obtulerunt? Quin mihi etiam, quo auctore te in iis rebus uti arbitrabantur, & gratias boni viri agebant, & tuo nomine gratulabantur. Recordare, quæso, Dolabella, consensum illum theatri, cum omnes earum rerum obliti, propter quas tibi fuerant offensus, significaverunt, se novo beneficio memoriam veteris doloris abjecisse. Hanc tu, P. Dolabella, (magno loquor cum dolore) hanc tu, inquam, animo æquo potuisti tantam dignitatem deponere?

XIII. Tu autem, M. Antoni, (absentem enim appello) unum illum diem⁴⁶, quo in æde Telluris senatus fuit, non omnibus iis mensibus, quibus te quidam, multum a me dissentientes, beatum putant, anteponis? Quæ fuit oratio de concordia? quanto metu veterani, quanta sollicitudine civitas tum a te liberata est? Tuum collegam, depositis inimicitiiis, oblitus auspicionum⁴⁷, te ipso augure nuntiante, illo primo die collegam tibi esse voluisti: tuus parvulus filius in Capitolium a te missus pacis obfes fuit. Quo senatus die lætior? quo populus Romanus? qui quidem nulla in concione unquam frequentior fuit. Tum denique liberati per viros fortissimos videbamus; quia, ut illi voluerant, libertatem pax sequebatur. Proximo, altero, tertio, reliquis consecutus diebus, non intermittebas quasi donum aliquod quotidie afferre reipublicæ. Maximum autem illud, quod dictaturæ nomen sustulisti. Hæc iniusta est a te, inquam, mortuo Cæsari nota

Tom. VI.

Z z ad

⁴⁵ Expiato foro] Eversâ columna, de qua dictum est cap. 2.

⁴⁶ Illum diem] Biduo post Cæsaris mortem. Ferrar.

⁴⁷ Oblitus auspicionum] Cum tu ipse creato comitiis centuriatis consule Dolabella, obnuntiasti, & quod ad te attinet, vitiosum consulem fecisti. Philipp. II. Man.

ad ignominiam sempiternam. Ut enim propter unius M. Manlii scelus⁴⁸, decreto gentis Manliæ, neminem patricium M. Manlium vocari licet: sic tu propter unius dictatoris odium, nomen dictatoris funditus sustulisti.

Num te, cum pro salute reipublicæ tanta gessisses, fortunæ tuæ, num amplitudinis, num claritatis, num gloriæ poenitebat? Unde igitur subito tanta ista mutatio? Non possum adduci, ut suspicer, te pecunia captum. Licet, quod cuique libet, loquatur. Credere non est necesse. Nihil enim unquam in te sordidum, nihil humile cognovi. * Quamquam solent domestici⁴⁹ depravare nonnumquam: sed novi firmitatem tuam. Atque utinam, ut culpam, sic etiam suspicionem vitare potuisses!

XIV. Illud magis vereor, ne, ignorans verum iter gloriæ, gloriosum putes, plus te unum posse, quam omnes: & metui a civibus tuis⁵⁰, quam diligi, malis. Quod si ita putas, totam ignoras viam gloriæ. Carum esse civem, bene de republica mereri, laudari, coli, diligi, gloriosum est. Metui vero, & in odio esse, invidiosum, detestabile, imbecillum, caducum. Quod videmus etiam in fabulis, ipsi illi, qui, *Oderint*⁵¹, dum meruant, dixerit, perniciosum fuisse. Utinam, Antoni, avum tuum meminisses! de quo tamen multa audisti ex me sæpissime. Putasne illum immortalitatem mereri voluisse, ut propter armorum habendorum licentiam metuere-tur? Illa erat vita, illa secunda fortuna, libertate esse parem cæteris, principem dignitate. Itaque, ut omnittam res avi tui prosperas, acerbissimum ejus diem supremum malim, quam L. Cinnae dominatum, a quo ille crudelissime est interfectus.

Sed

⁴⁸ Unius M. Manlii scelus] Qui cum reipublicæ dominatum invadere conatur, de facto Tarpeja dejectus est, eaque notatus ignominia, ut in odium illius sceleris, nemo de patricia Manliorum gente Marci prænomen in posterum obtineret. *Abram.*

* Viâ. *Grut. Quisquam nihil est tam sanctum, quod non solent*

⁴⁹ Domestici] Latenter avaritiam carpit Fulvia, Antoni uxoris, quæ C. Curionis, & P. Clodii uxor quoque fuerat. *Manut.*

⁵⁰ Et metui a civibus tuis] In aliis hoc amplius, quam diligi malis. Quæ verba cum absissent ab optimo libro, putavi adjecta esse ab aliquo, qui non animadverteret, hanc quoque particulam perdere ex illo quod antecessit, gloriosum putes. Muræ. Hanc retinent Viâ. Man. Lamb. *Grut.* cum quibus errare, si tamen erramus, liceat.

⁵¹ Oderint] Vide lib. 1. de Officiis, cap. 28.

Sed quid oratione te flectam? Si enim exitus C. Cæsaris efficere non potest, ut malis carus esse, quam metui, nihil cuiusquam proficiet, nec valebit oratio. Quem qui beatum fuisse putant, miserrimi ipsi sunt. Beatus est nemo, qui ea lege vivit, ut non modo impune, sed etiam cum summa intersectoris gloria interfici possit. Quare flecte te, quaeso, & majores tuos respice, atque ita gubernare rempublicam, ut natum esse te cives tui gaudeant: sine quo nec beatus, nec clarus quisquam esse omnino potest.

XV. Et populi quidem Romani judicia multa ambo habitis, quibus vos non satis moveri permoleste fero. Quid enim gladiatoribus⁵² clamores innumerabilium civium? quid populi versus? quid Pompeji statua⁵³ plausus infiniti? quid iis tribunis plebis, qui vobis adversantur? parumne hæc significant, incredibiliter consentientem populi Romani universi voluntatem? Quid? Apollinarium ludorum plausus, vel testimonia potius & judicia populi Romani parum magna vobis videbantur? O beatos illos, qui, cum adesse ipsis propter vim armorum non licebat, aderant tamen, & in medullis populi Romani ac viceribus hærebant! Nisi forte Accio⁵⁴ tum plaudi, & sexagesimo post anno⁵⁵ palmam dari putabatis, non Bruto; qui his ludis ita caruit, ut in illo apparatusissimo spectaculo studium populus Romanus tribuerit absenti; desiderium liberatoris sui, perpetuo plausu & clamore lenierit.

Equidem is sum, qui istos plausus, cum a popularibus civibus

Z z z

vibus

* Lamb. nec ausus (*Grut. ausus*) quisquam esse omni potestate potest

⁵² Gladiatoribus] Ipsos gladiatorios ludos intelligit. *Abram.*

⁵³ Pompeji statua] Adeo populus Romanus amore præstare liberatis exarserat, ut videns Pompeji statuam applauderet, & ipsi Pompejo gratularetur. *Idem.*

⁵⁴ Accio] Terentius Accii tragedia Apollinaribus acta est. Cicero libro xvi. ad Attic. epist. 2: Delectari mihi Terentio videbatur, & habere majorem Accio, quam Antonio, gratiam. Mihi autem quo lætiora sunt, eo plus summi & molestia est, populum Rom.

mas suas non in defendenda rep. sed in plaudendo consumere. Ep. 3. Tuas jam literas Brutus expellat, cui quidem ego non novum attuleram de Terentio Accii: ille Brutum putabat. Sed tamen numeris usque quid offuscor, commisso Græcorum frequentiam non fuisse. *Idem.*

⁵⁵ Nisi forte Accio tum plaudi, & sexagesimo post anno] Nisi forte cum illis ludis plauderetur, Accio poæta, cujus tragedia nomine Terentius exhibebatur, plauderet, eique sexagesimo anno postquam scripta est ea tragedia, palmam dari putabatur, non Bruto ludorum editori. *Abram.*

vibus tribuerentur, semper contempserim: idemque cum a summis, mediis, infimis, cum denique ab universis hoc idem fit, cumque ii, qui ante sequi populi consensum solebant, fugiunt: non plausum illum, sed iudicium puto. Sin hæc leviora vobis videntur, quæ sunt gravissima: num etiam hoc contemnitis, quod sensistis, tam caram populo Romano vitam A. Hirtii⁵⁶ fuisse? Satis enim erat, probatum illum esse populo Romano, ut est: jucundum amicis, in quo vincit omnes: carum suis, quibus est carissimus: tantam tamen sollicitudinem bonorum, tantum timorem omnium, in quo meminimus? Certe in nullo. Quid igitur? hoc vos, per deos immortales! quale sit, non interpretamini? quid eos de vestra vita cogitare censetis, quibus eorum, quos sperant reipublicæ consulturos, vita tam cara sit?

Cepi, Patres conscripti, reverſionis meæ fructum: quoniam ea dixi, ut, quicumque casus consecutus esset, extaret constantiæ meæ testimonium: & sum a vobis benigne ac diligenter auditus. Quæ potestas si mihi sapius sine meo, vestroque periculo fiet, utar. Si minus, quantum potero, non tam mihi me, quam reipublicæ reservabo. Mihi fere satis est, quod vixi, vel ad ætatem, vel ad gloriam. Huc si quid accesserit, non tam mihi, quam vobis, rei que publicæ accesserit.

⁵⁶ A. Hirtii] Hirtio consule designato, sensurum, pro ejus incolunitate vota suscepit. Phil. 7. & 10. Manutius.

I N
M. ANTONIUM.
PHILIPPICA II.
ARGUMENTUM.

Habita a Cicerone IV. Non. Sept. oratione prima in Antonium, ille se in Villam Tiburtinam contrulit, ibique seipremdecim dies, quod Ciceroni responderet, commentatus est. XIII. Kal. Octobr. habito senatu, in absentem Ciceronem, qui se tuto in senatum venire non posse intelligebat, que cogitaverat, evomuit. His omnibus fuisse graviterque responderet, ac simul omnia Antonii scelera & flagitia commemorat hac oratione Cicero; que; ut P. Manutius putat, non dicta, sed scripta tantum, & deinde in lucem edita est. ERNESTUS.

I. UONAM meo fato, Patres conscripti, fieri dicam, ut nemo his annis viginti¹ reipublicæ hostis fuerit, qui non bellum eodem tempore mihi quoque indixerit? Nec vero necesse est a me quemquam nominari vobis, cum ipsi recordemini. Mihi penarum illi plus² quam optarem, dederunt. Te miror, Antoni, quorum facta imitere, eorum exitus non perhorrescere. Atque hoc in aliis minus mirabar. Nemo illorum inimicus mihi fuit voluntarius: omnes a me reipublicæ causa laceſſiti. Tu, ne verbo quidem violatus, ut audacior, quam L. Catilina; furiosior, quam P. Clodius viderere, ultro maledictis me laceſſisti: tuamque

¹ His annis viginti] Qui fluxerunt ab ipsius consulatu ad Cæsaris cadem. *Abram.*

² Mihi penarum illi plus] Commodè initio, humanitatis & clementiæ specimen exporitur acerros inventus est. P. Clodius in hibeet. Quas autem reipublicæ & Ciceroni Appia via a servis Milonis occisus est. *L. dem.*

porum historiis. Catilina contra patriam signa inferens a Petrejo C. Antonii legato victus, multis telis confossus, & inter corporum acerros inventus est. P. Clodius in Appia via a servis Milonis occisus est. *L. dem.*